

Олексунь Н.О.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Кравець Д.О.,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ДЕМОГРАФІЧНУ СИТУАЦІЮ В УКРАЇНІ

Повномасштабна збройна агресія росії проти України, що розпочалася у 2022 році, завдала руйнівних ударів по всім сферам життя українського суспільства. Серед найболючіших наслідків війни є значні демографічні зміни, викликані масовою внутрішньою міграцією та еміграцією населення та постійний терор проти мирного населення. Крім того, обороняючи українські землі гине велика кількість військових від рук російських терористів. Значна кількість громадян насильно вивезені та утримуються на території росії. Російські окупати здійснюють масову депортацію українських дітей, що також відноситься до воєнних злочинів. Тисячі українців, як військовослужбовців так і цивільних, загинули в наслідок бойових дій, визначити точні данні, що до втрат українського народу під час війни майже не можливо. За даними ООН під час повномасштабного вторгнення загинуло 11 743 цивільного населення (серед яких 613 дітей) та 24 614 зазнали поранень. Президент України Володимир Зеленський зазначив, що число загиблих українських військових становить 60435 [7]. За статистичними даними бачимо, що 2023 рік приніс найбільших втрат українському народу, хоча цивільного населення, яке загинуло під час повномасштабного вторгнення найбільше у 2022 році. Крім того, все ще не можливо встановити скільки людей загинуло в Маріуполі, Лисичанську, Попасній та Сєверодонецьку, де повідомляли про великі жертви серед цивільних та військових, але доступу до цих територій немає через російську окупацію [2].

За оцінками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців ООН за 2023 рік близько 6,5 млн українців виїхало за кордон, з них 54 тис виїхало та не збираються повертатися [4].

За даними Міністерства соціальної політики України станом на 2024 рік кількість внутрішньо переміщених осіб становить 3,9 млн. З них – 3,6 млн – особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них – 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території).

Рис. 1. Наміри ВПО щодо переміщення

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

Станом на 01.01.2024 найбільше ВПО мешкає в Дніпропетровській (479 000 осіб, або 14% від загальної фактичної чисельності ВПО) та Харківській (414 000, 12%) областях на сході України, тоді як столиця, м. Київ (343 000, 10%), і Київська область (268 000, 8%) посідають третє і четверте місця за чисельністю прийнятих ВПО. Серед третини ВПО, що повідомили про намір виїхати з поточного місця перебування, 91% планує повернутися до звичного місця проживання, тоді як 9% розглядають варіант повторного переміщення до іншої місцевості.

Літні ВПО (віком від 60 років) частіше висловлюють намір повернутися до звичного місця проживання (39% ВПО, які планують переїхати, порівняно з 22% серед молодих дорослих), тоді як молодь (віком 18–24 роки) демонструє більшу готовність переїхати в інше місце (9% серед 18–24-річних порівняно з 1% серед літніх людей). Тим не менше, більшість молоді (67%) та людей похилого віку (50%) планують осісти у місці поточного перебування. Серед ВПО, які

збираються повернутися до звичного місця проживання (31% від усіх ВПО), 60% планують повернутися після закінчення війни [3].

Саме такі подальші результати можуть призвести до демографічної кризи, що в свою чергу несе багато загроз для суспільства та держави.

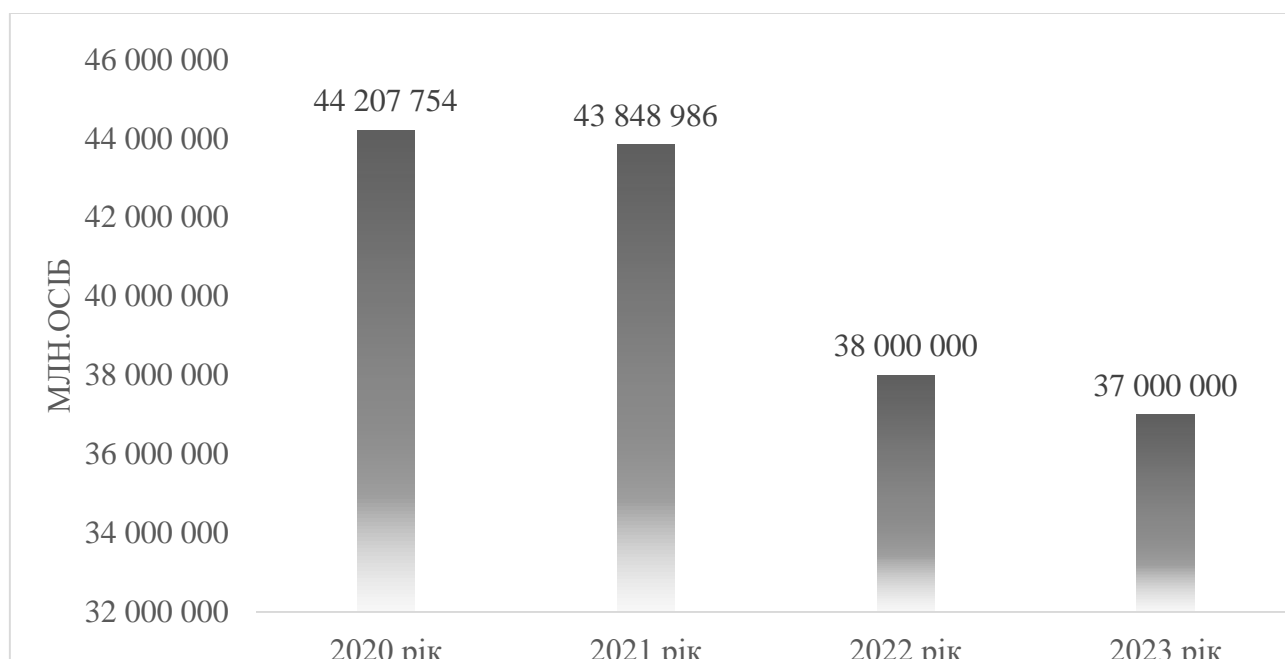

Рис. 2. Зміна демографічної ситуації в Україні станом на 01.01.2024

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

За даними рисунку 2 можна побачити, що українці масово мігрували і в довоєнний період, але порівнюючи роки саме під час повномасштабного вторгнення можна сказати, що в 2023 році кількість мігруючого населення значно зменшилася ніж в 2022 [3].

Війна Росії проти України спричинила найбільшу гуманітарну кризу в Європі, що призвело до катастрофічних економічних, соціальних та демографічних наслідків не лише для України, а і для всіх країн, які прийняли вимушено переміщених осіб. За оцінками ООН станом на 20 липня 2023 року кількість українських біженців у світі перевищила 6 млн осіб, це близько 10% всього населення країни, що свідчить про те, що зовнішня міграція з України в умовах війни є масштабним явищем і має динамічний характер, що спричинило найшвидшу і найбільшу міграційну кризу з часів Другої світової війни [5].

Вибір країни міграції біженцями є складним процесом і залежить від низки факторів: більшість біженців обирають країну, де проживають їхні родичі або друзі, адже це дає можливість отримати підтримку та допомогу в адаптації та

інтеграції до нового життя. По-друге, географічні фактори – обираючи країну, яка знаходиться недалеко від України, мігранти сподіваються залишитися на зв'язку зі своїми рідними та друзями, які не виїхали за кордон. Тому найбільша кількість українців, а саме понад 5 млн, зареєстрована в країнах Європи, таких, як Польща, Німеччина, Чехія, Болгарія. Понад 200 тис. перебуває у США, понад 180 тис. прибули до Канади, від 1 до 2-х млн громадян України опинилися, добровільно чи примусово, на території росії. Ще 2,5-3 млн осіб потрапили до інших країн до війни в статусі трудових мігрантів чи осіб, які проживають і працюють там постійно [1].

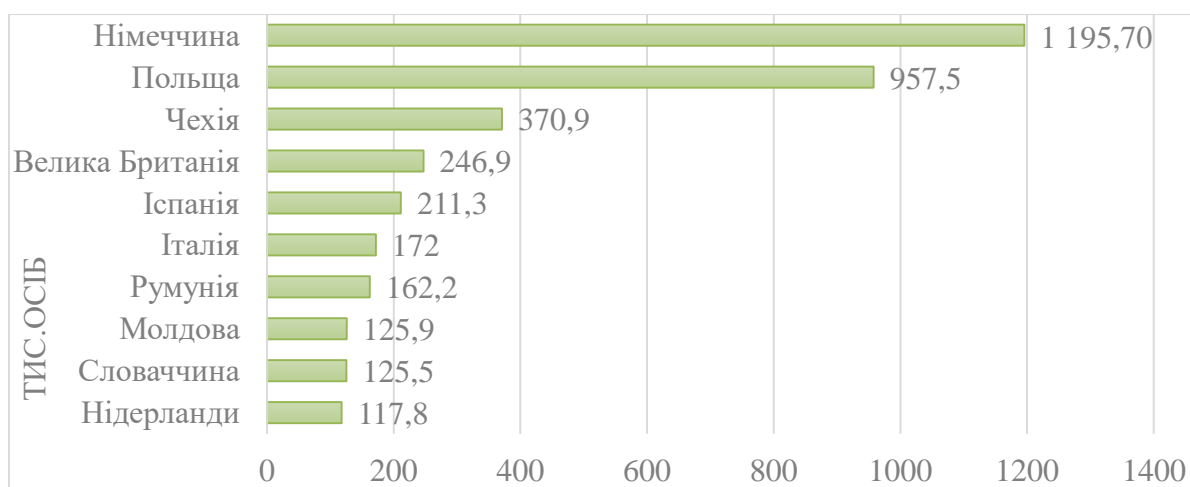

Рис. 3. Кількість українських біженців в європейських країнах станом на 2024 рік
Джерело: сформовано авторами на основі [6]

Також багато українських біженців планують повертатися додому, як тільки ситуація в країні стабілізується. За оцінками МОМ, станом на 11 квітня 2024 року приблизно 4,7 млн осіб спонтанно повернулися до звичного місця проживання в Україні після щонайменше двох тижнів у статусі переселенців. Близько 24% із них повернулися з-за кордону, що є позитивним показником [4].

Міграційний процес також колосально впливає на національну безпеку України. Масовий потік біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) може призводити до перевантаження інфраструктури приймаючих регіонів. Це включає житлові, медичні та освітні ресурси, що, у свою чергу, може провокувати соціальну напругу населення. Міграція може створювати навантаження на економіку, якщо держава не здатна утримувати мігрантів. З іншого боку, трудова міграція, особливо кваліфікованих працівників, може

сприяти економічному зростанню. Також міграція впливає на обороноздатність країни, оскільки значна кількість населення, саме чоловічої статі, мігрували, що в свою чергу впливає на формування війська. Проте, міграція також може слугувати інструментом для формування міжнародної підтримки. Біженці часто привертають увагу світової спільноти до конфлікту, що сприяє зростанню політичного і матеріального тиску на агресора.

Отже, масова вимушена міграція призводить до втрати людського капіталу, необхідного для відбудови країни, та посилює ризики демографічної кризи. Особливо загрозовим є відтік висококваліфікованих фахівців, який впливає на економічний потенціал і конкурентоспроможність країни. Внутрішнє переміщення, у свою чергу, створює навантаження на приймаючі громади, вимагаючи оперативного розв'язання питань житла, працевлаштування та соціального захисту.

Відновлення демографічного балансу в Україні залежить від спільних зусиль уряду, міжнародних партнерів і громадянського суспільства. Тільки через ефективну політику у сфері соціального захисту, економічного розвитку та підтримки населення можливо забезпечити відбудову країни, стабільність і її майбутнє процвітання.

Список використаних джерел:

1. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 19.11.2024)
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2024)
3. Офіційний сайт Державної Служби Статистики України. URL: https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_POPULATION_STRUCTURE%287.0.0%29&filter=PNMI_01.%2A.%2A.%2A.%2A (дата звернення: 20.11.2024)
4. Офіційний сайт Міжнародної організації міграції. URL: <https://ukraine.iom.int/uk> (дата звернення: 19.11.2024)

5. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: https://ukraine.un.org/uk?afd_azwaf_tok=eyJhbGciOiJSUzI1NiJ9.eyJhdWQiOiJ1a3JhaW5lLnVuLm9yZyIsImV4cCI6MTczMjQwMzgxOSwiaWF0IjoxNzMyNDZlODAzLCJpc3MiOiJ0aWVyMS02NzU1O (дата звернення: 20.11.2024)
6. Понад 6 мільйонів біженців: у яких країнах Європи найбільше українців. *TSN Україна*. URL: <https://tsn.ua/svit/ponad-6-milyoniv-bizhenciv-u-yakih-krayinah-yevropi-naybilshe-ukrayinciv-2658555.html> (дата звернення: 07.12.2024)
7. 7. Скільки загинуло українських військових. Зеленський озвучив дані BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c93qzjvix83o> (дата звернення: 06.12.2024).
8. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk> (date of access: 08.12.2024)